

Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişlerinin ve Milletvekillerinin Gezi Raporlarına Göre Konya - Ereğli (1935-1942)

Ayşe Aydın*

ORCID: 0000-0002-9784-2460

Öz

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk siyasi partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi kuruluşuyla birlikte parti müfettişliği kurumunu da oluşturmuştur. CHP'nin müfettişlik bölgelerinden biri de Konya'dır. Buraya farklı zamanlarda gönderilen müfettişler ve Konya milletvekilleri, incelemeler yapmışlar ve il merkezi ve ilçelere yönelik tespitlerini, görülen eksiklikleri, yapılması gerekenleri kapsayan raporlarını CHP Genel Sekreterliğine iletmışlerdir. Konya bölgesine yönelik müfettiş raporlarından biri Aydın Milletvekili Adnan Menderes tarafından 1935 yılında hazırlanmıştır. Menderes, Konya merkezde çalışmalarını tamamladıktan sonra ilçeleri teftiş etmiştir. O rapora göre Ereğli ile ilgili siyasi, sosyal, ekonomik bilgiler elde edilmesi mümkün olmuştur. Konya milletvekili Osman Şevki Uludağ'ın gezi raporunda Ereğli ile ilgili önemli bilgiler yer almıştır. 1940-1942 yılları arasında Konya Bölge müfettişliği yapan Kırklareli milletvekili Şevki Ödül ise Ereğli'nin, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik yapısını yansıtan oldukça değerli tespitler yapmıştır. Çalışmamıza esas teşkil eden müfettiş ve milletvekili gezi raporlarında yer verilen bilgiler ışığında 1935-1942 yılları arasında Ereğli'nin durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Ereğli merkez, nahiye ve köylerine dair raporlardaki bilgiler değerlendirilerek siyasi, eğitim, ulaşım, ekonomi ve sosyal hayattaki problemleri ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi, Ereğli, Müfettiş Raporları

Gönderme Tarihi: 10/01/2023

Kabul Tarihi:20/03/2023

*Dr.Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarih Bölümü, Afyonkarahisar-Türkiye, ayseyay42@hotmail.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

AYDIN, A., "Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişlerinin ve Milletvekillerinin Gezi Raporlarına Göre Konya - Ereğli (1935-1942)", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 10, S. 1, 2023, s. 438-458.

Konya - Ereğli (1935-1942) According to Travel Reports by Republican People's Party Inspectors and Member of Parliaments

Ayşe Aydın*

ORCID: 0000-0002-9784-2460

Abstract

The Republican People's Party, the first political party of the State of Republic of Turkey, formed also its institution of party inspectorate together with its establishment. Konya was one of the Republican People's Party inspectorate areas/zones. Inspectors and MPs from Konya, who were sent here at different times, made investigations, and they conveyed their reports containing evaluations about the provincial center and districts, the deficiencies detected and the things to be done, to the Republican People's Party General Secretariat. One of the inspector reports for the Konya region (zone) was prepared in 1935 by Adnan Menderes, Aydın Deputy. After Menderes completed his studies in the center of Konya, he inspected the districts. Upon that report, it became possible to obtain political, social and economic information about Ereğli. In the travel report by Osman Şevki Uludağ, Konya Deputy, there was important information about Ereğli Şevki Ödül, Kırklareli deputy, who worked as Konya Regional Inspector between the years of 1940-1942, made very valuable points (evaluations) reflecting the political, social, cultural and economic structure of Ereğli. The situation of Ereğli between 1935-1942 was tried to reveal in the light of the information given in the inspector and deputy travel reports, which constitute the basis of our study. In addition, the information in the reports on Ereğli center, sub-districts and villages was evaluated, and the problems and solutions in political, education, transportation, economy and social life were emphasized.

Keywords: Republican People's Party, Ereğli, Inspector Reports

Received Date:27/01/2023

Accepted Date:20/03/2023

---

*Assistant Prof., Afyon Kocatepe University, Department of History, Afyonkarahisar-Türkiye, aysey42@hotmail.com

You can refer to this article as follows:

AYDIN, A., "Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişlerinin ve Milletvekillerinin Gezi Raporlarına Göre Konya - Ereğli (1935-1942), *Academic Journal of History and Idea* , Vol. 10, Issue 1, 2023, p. 438-458.

Giriş

Teftiş ve denetim aracı olarak kullanılan parti müfettişliği, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kuruluşundan itibaren var olan bir kurumdur.¹ 1923 CHP Nizamnamesi'nin 82. maddesine göre vilayetler teftiş bölgelerine ayrılmış ve her teftiş bölgesi de o bölge içerisinde yer alan illerden birinin adıyla anılmıştır. Genelde de teftiş bölgesini kapsayan illerin büyük olanının adı kullanılmıştır. Partinin kuruluşunun ilk yıllarında yetişmiş elemanın fazla olmamasından ve okuma yazma oranının düşük olmasından dolayı müfettişler vasıtasıyla parti teşkilatlarının denetimi sağlanmaya çalışılmıştır.² Bu görüş doğrultusunda 1925 yılında bütün ülke 14 bölgeye ayrılarak her bölgeye birer parti müfettişi görevlendirilmiştir.³

1927 yılında yeniden hazırlanan CHP Tüzüğü'ne göre, parti müfettişlerinin seçim ve görevleri ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre müfettişler gittikleri bölgelerde partiyi her yönden denetleme hakkına sahip olmuşlardır. Ayrıca buldukları bölgede, her türlü siyasi, sosyal ve ekonomik kurumlarda yer alacak heyet üyelerinin adaylıkları onlar tarafından onaylandıktan sonra ilan edilmiştir. 1931 yılında kabul edilen CHP Nizamnamesi'nde partinin teftiş ve denetiminde genel idare kurulu üyeleri ile milletvekilleri ve partililerin görevlendirileceği belirtilmiştir.⁴

1935 yılında yapılan CHP'nin dördüncü büyük kurultayında alınan kararlarla parti müfettişlerinin teftiş alanları genişletilerek halkevlerini de denetleme görevi verilmiştir. Bu tarihten itibaren parti müfettişlerinin CHP genel kurul üyelerinden, milletvekillerinden ve parti üyelerinden olması kararlaştırılmıştır.⁵ Bu dönemde teftiş bölgelerinin sayısı yirmiye çıkarılmıştır. Ayrıca 1936 yılında parti-devlet bütünleşmesini sağlayabilmek için yeni kararlar alınmıştır. 1939 yılında CHP'nin beşinci büyük kurultayında alınan karar doğrultusunda parti

---

¹ *Cumhuriyet Halk Partisi Nizamnamesi*, Ankara 1339, s. 13; Parti müfettişliği siyasi hayatımıza bir kurum olarak İttihat Terakki Cemiyeti'nin 1909 yılında kabul edilen nizamnamesi ile girmiştir. İttihat Terakki Cemiyeti'nin, 1911, 1913 ve 1916 yıllarında yapılan kongrelerinde kabul edilen nizamnamelerinde parti müfettişliği ile maddeler yer almıştır. Dolayısıyla Halk Fırkası parti müfettişliği kurumu İttihat ve Terakki Cemiyetinin nizamnamesinden alınmıştır. 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın nizamnamesinde de Halk Fırkası Nizamnamesinden daha çok da İttihat Terakki Cemiyetinin nizamnamesinden alınan parti müfettişliği yer almıştır. Cemil Koçak, "Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk partisinde Parti Müfettişliği", *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, İletişim, İstanbul 2011, s. 129-132.

² Aydın Erdoğan, *Cumhuriyet Halk Partisi Tüzükleri Dünyü Bugünü 1923-2000*, V. Kitap, Ankara 2000, s. 25; Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayınları, İstanbul 2012, s. 77.

³ Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ilk siyasi partisi 1923 yılında Halk Fırkası, 1924 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası, 1935 yılında da Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. H. Uyar, *a.g.e.*, s. 76-77. Çalışmamızda daha kolay anlaşılması açısından Cumhuriyet Halk Partisi kullanılmıştır.

⁴ H. Uyar, *a.g.e.*, s. 231-232; Cemil Koçak, "Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişliği", *Tarık Zafer Tuna'ya Armağan*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 1992, s. 465, 467-468.

⁵ A. Erdoğan, *a.g.e.*, s. 31; *CHP IV Büyük Kurultayı Görüşmeler Tutulgası*, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.1-14.

müfettişlerinin görevlendirildikleri bölgelerde Halkodalarını açabilme yetkisi de verilmiştir.1939 yılında CHP Genel başkanlığı CHP Teftiş Talimatnamesini kabul etmiştir. Talimatnamede müfettişlerin görev ve yetkileri ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, parti müfettişlerinin milletvekillerinden seçilerek, parti teşkilatlarını il ve ilçelerini yılda iki kez denetlemek, altı ay görev bölgelerinde kalarak hazırladıkları raporlarını Ankara'ya bildirmek şeklinde esaslar kabul edildi. Ayrıca müfettişlere gerektiği zamanlarda görevli buldukları bölgelerde kongrelere ve idari heyetlere başkanlık etmek yetkisi de verilmiştir.⁶

Parti müfettişleri bütün bunların yanında parti dışında kalan kurumlarda ortaya çıkan yolsuzluklarla ilgili gerekli bilgilendirmeyi yapma ve merkezden talimat isteyebilme hakkına da sahip olmuşlardır.⁷ Parti müfettişlerinin bölgeleri ile ilgili gönderdiği raporlar, değişik iş kollarına ayrılan bürolar kanalıyla incelenerek işleme konulmuştur.

1940 yılında teftiş bölge sayısı önce yirmi beşe daha sonra yirmi altıya çıkarılmıştır.⁸18 Kasım 1941'de görevlendirilen parti müfettişlerinde bir değişiklik yapılarak bazı yerlerde milletvekilleri kendi seçim bölgelerinde parti müfettişi olma hakkını elde etmişlerdir. 1942 yılında teftiş bölge sayısı yirmi yediye çıkarılmıştır.⁹ 1943 yılında kabul edilen yeni Teftiş talimatnamesiyle müfettişlerin görev yetkileri yeniden belirlenmiştir. Bu dönem II. Dünya Savaşı yılları olduğu için parti müfettişlerinin savaşın getirdiği şartlara ilişkin faaliyet yürütmeleri, bölgelerindeki azınlıkların durumuyla ilgilenmeleri, azınlıkların meselelerinin çözümü için gerekli tedbirleri almaları istenmiştir.¹⁰

1945 yılında Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçilmesiyle birlikte 1946 yılında kurulan Demokrat Parti'nin Nizamnamesi'nde de parti müfettişliği yer almıştır.¹¹ CHP, oluşan yeni rekabetçi siyasi düzene uyum sağlayabilmek için çaba içerisine girdiği dönemde parti müfettişlerini daha ön plana çıkarmıştır.1948 yılında kabul edilen teftiş yönetmeliği ile müfettişlerin görev ve sorumlulukları yeniden düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre, Müfettişlerin yetkileri artırılmıştır. Buna göre müfettişlere, bölgelerinde veya bölgelerinin bir kısmında parti lehine ikazlarda bulunma, parti kuruluşları ve üyelerin birbirleri aleyhindeki şikâyetleri değerlendirme, genel sekreterliğin soruşturulmasını istediği konular ile kendilerinin dikkatini çeken hususlarda soruşturma yetkisi verilmiştir.¹²

⁶ H. Uyar, *a.g.e.*, s. 232-233; C. Koçak, "Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişliği", s. 467-468.

⁷ H. Uyar, *a.g.e.*, s. 232-233; C. Koçak, "Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişliği", s. 467-468.

⁸ H. Uyar, *a.g.e.*, s. 233; C. Koçak, "Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişliği", s. 467-468.

⁹ BCA, 490.1.1.1.699-377-1-16.

¹⁰ C. Koçak, "Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişliği", s. 467-468.

¹¹ C. Koçak, "Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişliği", s. 470.

¹² *CHP Teftiş Yönetmeliği*, Ankara 1948, s. 9-10.

Parti müfettişleri, partilerin siyaset serüveninde tüm ülke çapında teşkilatlanma ve çalışma aşamalarını denetlemişlerdir. Bunun yanında zaman zaman parti içi denetime parti müfettişlerinin dışında, bölgede bulunan milletvekilleri de müdahil olmuştur. Böylelikle denetim mekanizması etkin çalışarak il, ilçe, nahiye ve semt ocaklarında meydana gelen olumsuzlukların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Parti müfettişlikleri, DP'nin iktidara gelmesinin ardından 29 Kasım 1952'de hukukî anlamda kaldırılmıştır.¹³

1. Adnan Menderes'in Teftiş Raporuna Göre Ereğli

Türkiye'nin büyük ilçelerinden bir olan Ereğli, Konya ilinin güneydoğusunda yer almaktadır. Orta Toros Dağları'nın diğer bir adıyla Bulgar Dağı adı verilen dağ sırasının kuzeybatısında ve deniz seviyesinden 1038 m. yükseklikte kurulan Ereğli, tarih boyunca Asur, Kimmer, Frig, Lidya, Pers İmparatorluğu, İskender Devleti ve Roma İmparatorluğu hâkimiyetinin de kalmıştır. Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan Ereğli, Bizans İmparatorluğu'nun stratejik öneme sahip savunma şehirlerinden biriyken Arapların Anadolu'ya yaptıkları akınlar sırasında Harun Reşit zamanında 806 yılında fethedilmiştir. Daha sonra tekrar Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyetine giren Ereğli, 1079 yılında Selçuklu Devleti'nin egemenliğine girmiştir. Haçlı Seferleri'nin güzergâhında bulunan Ereğli, bu dönemde bir hayli tahribata uğramıştır. 1276 yılında Karamanoğulları Beyliği'nin kontrolüne giren Ereğli, Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmişse de kısa bir süre sonra tekrar Karamanoğulları Beyliği'ne bağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin bölgede tamamen hâkim olması Fatih Sultan Mehmet döneminde, 1467 yılında gerçekleşmiştir.¹⁴

Osmanlı Devleti'nin idari teşkilatında Karaman Eyaleti'nin Konya Sancağı'na bağlı bir kaza olan Ereğli, yol kavşaklarının üzerinde bulunması, menzil ve konak yeri olması nedeniyle hızla gelişmiştir. 1832 yılında Kavalalı İbrahim Paşa tarafından alınan Ereğli, Kütahya Antlaşması ile tekrar Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Karaman Eyaleti'nin kazası olarak idari statüsünü sürdüren Ereğli, XX. yy. başlarından itibaren Haydarpaşa-Bağdat Demiryolu yolu üzerinde bir istasyon olarak ulaşımdaki önemini devam ettirmiştir. Bu özelliğinden dolayı da Ereğli, Anadolu'da dikkat çeken bir konuma ulaşmıştır.¹⁵ 1914-1919 yılları arasında Konya'ya bağlı on ilçeden biri olan Ereğli, Milli Mücadele Dönemi'nde de aktif rol oynamıştır.¹⁶ Ereğli,

¹³ Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 282-287.

¹⁴ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Ereğli Tarihi*, İstanbul 1970, s.118; Ferruh Senan, *Tarihte ve Coğrafya'da Konya Ereğlisi*, İstanbul 1961, s. 80.

¹⁵ İ. H. Konyalı, *a.g.e.*, 118; F. Senan, *a.g.e.*, s. 80.

¹⁶ Ahmet Avanas, *Milli Mücadele'de Konya*, Ankara 1998, s. 7-8; "Konya", *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt VII, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981-1984, s. 5139.

26 Haziran 1926'da kabul edilen 877 sayılı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk mülki idare kanununda da ilçe olarak tanımlanmıştır. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre nüfusu 33.597'dir.¹⁷

9 Mayıs 1935 tarihinde toplanan CHP'nin Dördüncü Büyük Kurultayında alınan kararlarla parti müfettişlerinin teftiş alanları genişletilmiştir. Ayrıca yine burada alınan karar doğrultusunda milletvekillerinin de parti müfettişi tayin edilmesi kararı üzerine Aydın Milletvekili Adnan Menderes Konya'da teftiş için görevlendirilmiştir.¹⁸ Menderes, 1935 yılının Ağustos ayının ilk haftasında Konya'ya gelerek çalışmalarına başlamış ve Konya teftişi bir ay sürmüştür.¹⁹ O CHP'nin Konya merkez teşkilatı ile ilgili teftişini tamamladıktan sonra ilçeleri de tek tek dolaşarak parti çalışmalarını denetlemiş ve Ereğli hakkında da önemli bilgiler vermiştir.

Rapora göre Ereğli'de Cumhuriyet Halk Partisi yönetimi uzun bir süre ağaların elinde bulunmuş ve yerlerine yeni yönetimin gelmesiyle bir kenara çekilmişlerdir. Ancak yeni yönetimi içlerine sindiremeyen bu grup karşı harekete geçmek için fırsat kollamaya başlamıştır.²⁰ Adnan Menderes, Ereğli'deyken de yeni yönetim hakkında şikâyetlerde bulunmuşlardır. Partinin yeni yönetim kurulu ve belediye kurulu, ağalara nazaran daha ileri görüşlü olsa da halkı yeterince tatmin etmiş, hükümet görevlileriyle tamamen uyuşmuş ve özellikle parti ile ilgili görevlerini eksiksiz yerine getirmiş bir görüntü sergilemekten uzaktır.²¹ Bu dönemde Ereğli'de parti ve belediye başkanı Rasim Erel'dir.²² Erel, hem inatçı hem

---

¹⁷ Osman Akandere, *Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyetine Konya*, Eğitim Kitabevi, Konya 2016, s. 127; 1935 yılında yapılan nüfus sayımına göre Ereğli 36.533, 1940'da, 40.728, 1945'te 45.640, 1950'de 53.645 nüfusa ulaşmıştır. (tuik.gov.tr.) Ereğli ilçesinde bu nüfus artışında ilçenin gelişmesine bağlı olmakla birlikte 1937'de üretime geçen Sümerbank Bez Fabrikasının da katkısı büyük olmuştur kanaatindeyiz.

¹⁸ *CHP IV Büyük Kurultayı Görüşmeler Tutulgası*, s. 1-14; Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem IV, C. II, TMBB Vakfı Yayınları, Ankara 1996, s. 71-74.

¹⁹ BCA,490.01.677.289.1.

²⁰ Cumhuriyet Halk Partisi, kuruluşundan itibaren kent burjuvazisi ve sermaye çevreleriyle sıkı ilişkiler kurmasına rağmen, geniş halk kitleleriyle gerektiği kadar ilişki kuramamıştır. Kentlerde büyük değişimler yaratan parti, taşraya ve özellikle köylere girmeyi başaramamıştır. Bunun en büyük sonucu da, halkın büyük bir kesimini oluşturan köylülerin feodal güçlerin kucağına itilmesine sebep olmuştur. Taşradaki eşraf ve ağalar, yaptıkları baskıcı uygulamalarla köylü tabanının CHP'den uzaklaşmasına sebep olmuşlardır. Bu yönüyle, CHP, halkçı söylemlerle yola çıkmasına rağmen, taşra insanını bölgesel ağalığa terk etmiştir. Hikmet Bila, *CHP 1919-2009*, Doğan Kitap, İstanbul 2008, s. 53. Ayrıca, CHP'nin taşra teşkilatları, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri üzerine kurulmuştur. Bu nedenle taşra teşkilatları daha çok eşraf ve toprak ağası kimselerin elinde bulunmuştur.

²¹ BCA,490.1.0.0 618.27.1.

²² Seçim tutanağı tarihi: 23.07.1946 Kaç oyla milletvekili seçildiği: 148 075 Seçmen sayısı: 286 513 Oy kullananların sayısı: 218 754 Tutanağın Kamutayca Onanması tarihi: 26.08.1946 Meclise katılma tarihi: 5.08.1946 1899 yılında Konya Ereğli'de doğdu. Babası Meşrutiyet dönemi Konya Mebuslarından Mehmet Salim Efendi, annesi Ayşe Hanım'dır. Lise eğitimini tamamlamadı. Ziraatla meşgul oldu. 1930 tarihinde Konya Ereğlisi Belediye Başkanlığı'na seçilerek 4 seçim devresinde 16 yıl aralıksız olarak Belediye Başkanlığı yaptı. 1936 tarihinden 1946'ya kadar Konya Ereğlisi İlçe İdare Kurulu Başkanlığında bulundu. 1946 seçimlerinde CHP'den Konya Milletvekili oldu. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Bayındırlık Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. 7 Kasım 1949 tarihinde Ulaştırma Komisyonu üyeliğine de seçildi. Saadet Hanımla evlenen, Işın, Uğur ve Dilek adlarında 3 çocuk babası olan Erel, 14 Eylül 1961 tarihinde vefat etti. Cenazesi 15 Eylül 1961 tarihinde Cuma namazından

taşkınlığa meyilli hem de belediye başkanlığı döneminde bir takım yolsuzluğa adı karıştığı için kaymakamlık tarafından hakkında tahkikat yapılan bir kişidir.²³

Menderes'in teftiş raporundan öğrenilen bilgiye göre, bu dönemde Ereğli'de kaymakam ve jandarma komutanı ile parti yönetim kurulunun arası açıktır. Parti başkanı aynı zamanda belediye başkanı olduğu için belediye bütçesi kaymakam tarafından tasdik edilmemiştir. Ayrıca kaymakam parti kongresinden birkaç gün önce jandarma komutanı vasıtasıyla birçok kongre delegesini ilçeye çağırarak Rasim Erel ve arkadaşlarını seçmemeleri yönünde propaganda yaparak üzerlerinde otorite kurmaya çalışmıştır. Ereğli parti teşkilatı büro işlerinde yeterli titizliği göstermemiş, kongreleri de üstün körü yapmıştır. Bütün bunların yanında Ereğli parti teşkilatı, parti programını yaymak ve benimsetmek gibi bir çaba içerisinde de olmamıştır.²⁴ Ereğli ilçe nüfusu bu dönemde 32 bin olup partiye kayıtlı sayısı 1037'dir. İlçenin sevdiği kıymetli kişileri partiye kazandırmak yönünde çabaları yoktur. Son altı ayda partiye hiç üye kaydı olmamıştır.²⁵

Menderes'in raporuna göre; bu dönemde "Ereğli oldukça geri kafalı bir yerdir". Peçe ve çarşafın kaldırılmasına belediyenin karar verme yetkisinin olup olmadığına yönelik bazı eleştiriler yapılmış olsa da bunun ötesinde bir hareket olmamıştır. Partiye karşı da herhangi bir olumsuz tavır söz konusu değildir.²⁶ Ereğli'de işçi, amele ve esnafın durumları da normal bir seyir göstermektedir. Bu ilçede Sümerbank Bez Fabrikasının açılacak olması ile birlikte burada bir amele hayatı başlayacaktır. Bu konuda daha ilk günlerden itibaren sıkıntılar yaşanmaktadır. Bazı işçiler müteahhitlerden paralarını alamadıklarını ve gündelik ücretlerinin yükseltilmesi için partiye başvurular yapmışlardır. Bu tip olayları önlemek amacıyla Menderes, genel sekreterliğe, Ereğli'de başlamak üzere olan işçi hayatının gereklerini şimdiden karşılama tavsiyesinde bulunmuştur.²⁷ Ayrıca demirci esnafı da ticaret nizamnamesi hükümlerine uyarak bir birlik oluşturmuşlardır ama bir fayda sağlayamamışlardır.

Menderes raporunda, Ereğli'de 1935 yılına kadar spor ve gençlik teşkilatına yönelik herhangi bir girişimin olmadığından söz etmiş ve 1935 yılında partinin de teşvikleriyle Ereğlispor adında bir spor kulübü kurulmasına yönelik teşebbüsünde bulunulmuştur.²⁸

---

sonra Ereğli'de toprağa verildi. Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem VIII, C. III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2012, s. 733.

²³ BCA,490.1.0.0 618.27.1.

²⁴ BCA,490.1.0.0 .618.27.1.

²⁵ BCA,490.1.0.0. 677.289.1.

²⁶ BCA,490.1.0.0. 618.27.1.

²⁷ BCA,490.1.0.0. 618.27.1.

²⁸ BCA,490.1.0.0. 677.289.1.

Menderes'in Ereğli'de başlamak üzere olan ekonomik hayat hakkındaki tespitleri oldukça önemlidir. Sümerbank'ın açılmasıyla başlayacak olan işçi hayatı konusunda görülen sıkıntıların dile getirilmesi, daha sonraki dönemde işçi hareketlerine karşı şimdiden tedbir alınmasına yönelik bir uyarı olarak değerlendirilebilir.²⁹ Ayrıca, çiftçilerin, Ziraat Bankası'na olan borçlarının taksitlendirilmesinden, faizlerin indirilmesinden, şekerin ve tuzun ucuzlatılmasından, buğdayın banka tarafından satın alınmasından çok memnun olduklarını ifade etmiştir.³⁰

Menderes'in raporuna göre bu dönemde Ereğli'de, parti bütçe ve hesap işleriyle ilgili yardım paraları hiç takip edilmemiştir. Hemen hemen hiç yardım parası yoktur. 83 tane dip koçanı kaybolmuştur. Eski parti sekreteri partiden 600 lira alacağı olduğunu söylemektedir. Genel olarak hesap işleri tüzüğe uygun değildir. Mallar mülkler konusunda demirbaş defteri yoktur. Basit imzasız bir liste vardır. Partinin burada mülkü yoktur. Ucuzlatma işlemi konusunda, özellikle şeker fiyatlarından halk memnundur ama çimentonun ucuzlatılması aynı oranda etkili olamamıştır. İhtikârın olması ise, perakende fiyatları açısından iyi değildir.³¹

Yine Menderes'in raporundan öğrendiğimize göre bu dönemde, Ereğli'de basın ve yayın kurulu yoktur. İlçeye gelen gazete ve mecmualar ise şu şekildedir. Cumhuriyet 36, Son

---

²⁹ Parti müfettişi Adnan Menderes'in raporunda söz ettiği Ereğli Sümerbank Bez Fabrikası, Birinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı çerçevesinde İlki Kayseri'de ikincisi de Ereğli'de 20 Ekim 1934'te temeli atılan dokuma fabrikasıdır. Sümerbank Bez Fabrikasının Ereğli'de kurulmasının temel unsurları ise ilçenin fabrikanın enerji ihtiyacını karşılayabilecek akarsu potansiyeline sahip olması ve Güney Anadolu'nun pamuk yetiştirilen bölgelerine ulaşım kolaylığı sağlayan demiryolu üzerinde bulunması etkili olmuştur. Kemalettin Apak vd, *Türkiye'de Devlet Sanayii ve Maadin İşletmeleri*, Selülöz Basımevi, İzmit 1952, s. 193.

³⁰ BCA,490.1.0.0. 618.27.1.

³¹ BCA,490.1.0.0. 618.27.1.

Posta 17, Tan 6, Göroğlu 12, Karagöz 5, Ulus 4, Yedigün 10, Akbaba Bunların dışında ayrıca her köy adına bir Ekekon³² ve bir kaç köye de Ulus Gazetesi gelmektedir.³³

Menderes raporunda, CHP Konya İl Yönetiminin sahip olduğu ayrıcalıkları kaybetmemek için ilçe yönetim kurullarına soğuk davrandığından, ilçelerin kendilerine karşı birlikte hareket edebilme ihtimalini engellemek amaçlı bir siyaset güttüklerinden, bu durumun da ilçeleri olumsuz etkilediğinden söz etmiştir.³⁴ İlçelerde parti teşkilatının düzgün işlememesinde ve partiye üye sayısının artırılmasında partinin prensiplerinin halka yeterince anlatılamamasının da etkili olduğu kanaatindeyiz.

2-Osman Şevki Uludağ'ın Raporuna Göre Ereğli

Konya milletvekili Osman Şevki Uludağ, 2 Ekim 1935'te CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği bir raporda, hastalığı sebebiyle izinli olduğu dönemde Konya'nın ilçelerle birlikteüçte birini gezdiğini ve bunlar arasında Ereğli'nin de yer aldığından söz etmiştir.³⁵

³² Yerel basında İttihatçı geleneğin devamı olan merkez parti-yerel gazete çıkarma ilişkisinin cumhuriyet döneminde örneği olan gazete Ekekon'dur. Konya CHP yerel yönetimi tarafından yayınlanmış, toplumsal düşünce ve fikir hayatında önemli bir yere sahip olarak basın tarihinde yerini almıştır. Gazete,14 Mart 1935 'de gündelik siyasal, ulusal gazete alt başlığı ile yayınlanmaya başlamıştır. Gazetenin adı Atatürk vermiştir. Ekekon'un sahibi Şevki Ergun, yazı işleri müdürü Ziya Çalık'tır. Gazetenin başlığının yanında amblem olarak, CHP'nin kırmızı renkli altı oku üzerinde yer alan Konya Atatürk Anıtı kullanılmıştır. Gazetenin çıkarılma amacının okurları ve aileleri ışıklandırmak olduğu vurgulanmıştır. Bir süre yayın hayatına ara veren Ekekon Gazetesi,30 Ağustos 1937 'de yeniden yayınlanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren başlığın yanında yer alan Atatürk Anıtı üzerindeki altı ok simgesi kaldırılmıştır. 27 Eylül 1937'de gazete, başlığın yanında yapılan duyuruyla akşamları çıkan gündelik siyasi gazete haline dönüşmüştür.15 Nisan 1941'de iki sayfaya düşmüştür.22 İkinci Teşrin 1941'den itibaren Salı, Perşembe ve Cumartesi olmak üzere Haftada üç gün basılmıştır. Gazete 15 Şubat 1950 'den itibaren günlük iki sayfa olarak yayınlanmıştır.4 Nisan 1950 'de dört sayfa olarak yayın hayatına devam etmiştir. İnkıpların yayılmasına öncülük ederek Atatürk İlke ve İnkıplarının toplumda yerleşmesini sağlama amacını güden gazete, çok partili sistemle birlikte, kullanmakta olduğu devletin imkân ve şartlarını terk etmek zorunda kalınca, kendi ayakları üzerinde durmakta zorlanmıştır. Ulus Gazetesi'nin yerel tipi olan Ekekon Gazetesi, halkevleri ve diğer siyasi aktörlerinde desteği ile tek parti döneminde Konya'nın en güçlü gazetesi olarak faaliyette bulunmuştur. Ekekon,1 Mayıs 1950'de yayınlanan 3143 sayılı nüshası ile yayımına son vermiştir. Caner Arabacı-Bünyamin Ayhan-Adem Demirsoy-Hakan Aydın, *Konya Basın Tarihi*, Palet Yayınları, Konya 2009, s. 226-231.

³³ BCA,490.1.0.0. 618.27.1.

³⁴ BCA,490.1.0.0 .618.27.1.

³⁵ Osman Şevki Uludağ 1889 (1305)'da Bursa'da doğdu. Babası Mehmet Bey, annesi Ayşe Hanım'dır. Makbule (1900-1973) hanımla evli, Ayşe Emel (1925) ve Fatma Ela (Yıldızeli 1927) hanımın babasıdır. İlk ve ortaöğrenimini Bursa'da bitirdi 14 Temmuz 1908'de Askerî Tıp Okulu'na girdi. Balkan Savaşı'na tabip muavini olarak katıldı. 31 Ağustos 1913'te yüzbaşı rütbesiyle Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Birinci Dünya Savaşı'na doktor olarak katıldı. Çanakkale ve Romanya Cephelerinde bulunduktan sonra Harbiye Nezareti Sıhhiye Dairesi Birinci ve Dördüncü şubelerinde görev yaptı. Kendisinin hazırladığı bir lâyiha (tasarı) ile Harbi Sıhî Encümeni kuruldu, bu encümenin üyeliğine atandı. 19 Ağustos 1919'da kadimli yüzbaşı oldu. 1921 sonunda Anadolu'ya geçti ve İstiklâl Savaşı'na katıldı. 1 Eylül 1922'de binbaşı oldu. Erkânı Harbiye Reisliğince, B.E.H. (Büyük Erkânı Harbiye) Coğrafya Encümeni'nin; nüfus, içtimaiyat, iklim ve sıhhat şubelerinin müdürlüklerinde bulundu. Bu sırada, tedavi için gittiği Avrupa'da İtalya, İsviçre ve Fransa'yı gezdi. Dönüşünde Gülhane Hastanesi Dâhiliye Müdürlüğü görevine atandı. Bu görevde iken emekliye ayrıldı. 24 Ocak 1931'de Bursa Verem Dispanseri Tabipliğine, 30 Aralık 1933'te Fatih Belediye Tabipliğine atanan Osman Şevki Bey, 1 Haziran 1934'te istifa etti. V. Dönemde Konya'dan milletvekili seçildi. 9 Şubat 1935 tarihli seçim tutanağı ile 1 Mart 1935'te Meclise katıldı ve tutanağı 7 Mart 1935'te onaylandı. VI. ve VII. dönemlerde de Konya'dan milletvekili seçilen Dr. Osman Şevki Uudağ, Fransızca bilmekteydi. 19 Mart 1964'te öldü. Bursa'daki Keşiş Dağı'nın Uludağ'a çevrilmesini önerdi. Soyadını bu öneriden aldı. Musiki alanında besteleri, Osmanlı Tababeti Tarihi Harbi Umumide Sıhî Tecrübeler, Beş Buçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi, Bursa ve Uludağ, Yeşil Cami, Uludağ, Çocuklar, Gençler, Filmler, Osmanlı

Uludağ'ın bu gezisi esnasında kendisine bir başka Konya milletvekili M. Halit Üner de eşlik etmiştir.³⁶

Uludağ, Ereğli'de parti işlerinin düzeltilmeye ihtiyacı olduğundan bahseder. Ayrıca Ereğli'nin köylerinde de daha fazla çalışılmasının gerekliliğini dile getirmiştir. Uludağ, Ereğli gezisinden olumsuz olarak etkilendiğini de ifade ederek “*yüreklerimizde acılar doğurdu*” ve “*burada boğucu bir hava esiyor*” demiştir. Çünkü Ereğli'de parti ilçe başkanının, kendisini hükümeti kuvvetlendirmekten ziyade onu kontrol yetkisinde sanması Ereğli'nin havasını boğucu ve nefes alınmaz bir hale getirmiştir. Burada parti ve hükümet ayrı ayrı şeylerdir. Fakat ne yazık ki hükümet ve parti büyükleri arasındaki anlaşmazlık halk arasına kadar yayılmış ve ortalığa nahoş dedikodular çıkmıştır.³⁷

Uludağ, Ereğli kaymakamının söylediklerine dayanarak ilçede şahsi ihtirasların, gayri meşru hareketlerin her şeyin önüne geçtiğinden söz etmiş parti idare heyetinde bulunan Fethi Bey ve Bahri Bey'in, Serbest Fırka'nın en kuvvetli isimlerinden olduğundan söz etmiştir. Ayrıca Ayrancı Köyü'nden Vahdi Bey'in yine Ağızboğaz Köyü'nden Hasip Bey'in hükümet tarafından nezaret altında bulundurulmasına lüzum gösterilen şahıslar olmasına rağmen ocak reisi olmalarından yakınılmıştır.³⁸

Uludağ, Ereğli'de birbirleriyle kavgalı olan ilçe parti teşkilatı mensupları ile hükümet temsilcileri arasında arabuluculuk yapmak isteyerek partinin program ve tüzüğünün dikkatli okunmasını, düşünce ve tutumlarını buna göre değerlendirmelerini tavsiye etmiştir. Böyle davranmasının sebebinin de taraflar arasında hakem rolünü üstlenmenin doğru olmadığını düşündüğü için yapmıştır. Ayrıca taraflar arasındaki bu anlaşmazlıkların halk tarafından da

---

Devrinde Türk Hekimliği gibi kitapları vardır. İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem V, C. II, TMBB Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s. 485-486.

³⁶ Uludağ, 2 Eylül 1935'te seçim bölgesi olan Konya'ya gitmiş ve 18 Eylül'e kadar il, ilçe, nahiye ve semt ocaklarına yönelik incelemelerde bulunmuştur. BCA,490.0.0.1.677.289.1./151. 1887(1303)'de İstanbul Üsküdar'da doğdu. Babası Mehmet Bey, annesi Fatma Recebiye Hanım'dır. Evli olup dört çocuğu vardır. İlköğrenimini Üsküdar Paşa Kapısı Mektebi'nde tamamladı. 11 Kasım 1898'de Bahriye Sanayi ve İmalât-ı Sübyan Taburuna kaydoldu ve inşaat tezgâhlarında zırlı ustaları yanında yetişti. 21 Kasım 1910'da Muallim Sanayi Başçavuşu olarak terhis edildi. 8 Aralık 1910'da geçici, 14 Haziran 1911'de daimi usta olarak Tersane İnşaat tezgâhlarına girdi. Birinci Dünya Savaşı'nda makina dökümhanesinde, mermi torna hanesinde, imalâtı harbiye işlerinde çalıştı. Bahriye fabrikaları ambarında başambarcılık yaptı. İmalâtı mütenevvia fabrikasında boru hanede çalıştı. 27 Aralık 1925'te Balya Karaydın madenleri şirketinde görev aldı ve 23 Nisan 1931'de Uşak Şeker Fabrikası'na girdi, 25 Şubat 1935'te ayrıldı. V. Dönemde Konya'dan milletvekili seçildi. 9 Şubat 1935 tarihli tutanağı ile 1 Mart 1935'te Meclise katıldı ve tutanağı 7 Mart 1935'te onaylandı. Dönem boyunca Divanı Muhasebat Encümeni üyeliği yaptı. İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem V, C. II, TMBB Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s. 491.

³⁷ BCA, 490.01.678.294.1./157.

³⁸ BCA,490.01.678.289.1./156.

bilindiği ve kahvehanelerde veya başka yerlerde karşılaşılan halkın da bu durumdan bir hayli şaşkın olduğunu ifade etmiştir.³⁹

Uludağ, ilçe kaymakamının, parti idare heyeti başkanına yönelik ağır suçlamalarını parti müfettişi Adnan Menderes'in incelemiş olduğu için genel sekreterlik nezdinde müfettişin vardığı sonuca etki yapmamak düşüncesiyle değerlendirmemiştir. Sadece aynı zamanda ilçede parti başkanı da olan belediye başkanı ile kaymakam arasındaki anlaşmazlığın halkta da yayıldığını ve halkta gruplaşmaların oluştuğunun altını çizmiştir. Ayrıca son milletvekili seçiminde Zanapa'dan gösterilen ikinci seçmenler için halkın oy vermek istemediğini ve kendisinin Ereğli'de menfi kişilere *“burada neye duruyorsunuz? Reylerinizi verdiyseniz çıkınız burası kahve ocağı değil”* dediğini, kendi ağzından çıkan sözleri değiştirmeksizin genel sekreterliğe bildirmekten fayda gördüm demiştir.⁴⁰

Uludağ, parti başkanının sözlerine dayanarak Ereğli ve civarında 1240 partili olduğunu bunun da genel nüfusun yirmide biri olduğunu ve bu partililerin paralarını ödediklerini belirtmiştir. Bu rakamlar aralarında oldukça kısa bir süre olmasından dolayı da Menderes'in verdiği bilgilerle de çelişmektedir.

Uludağ ayrıca Anadolu'da Türklerin kendi medeniyetlerini gösteren eserlerin korunmasını ve yıkılmasına izin verilmemesinden bahsetmiş ve Ereğli'deki kervansarayın da bu eserlerden biri olduğundan söz etmiştir. Uludağ, ilçede parti otoritesinin sarsılmasına yönelik bir davranış da görmediğini belirtmiştir.

Uludağ'ın dikkati çektiği bir başka husus ise tayyare yardımı konusu olmuştur. Ereğli'de toplanması gereken yardım 67.826 lira iken sadece 3000 lira toplanabilmiştir. Bu paranın bir kısmının memur maaşlarından alındığı düşünülürse halk arasında tayyare yardımı konusunda yapılan propagandanın başarılı olamadığından söz etmiştir. Bu konunun genel toplantılarda ya da birebir konuşmalarla halka daha iyi anlatılmasına ihtiyaç duyulduğunu dile getirmiştir.⁴¹

Uludağ'ın Ereğli ile ilgili dile getirdiği bir başka konu; fen memurları tarafından yıkılma tehlikesi olduğu için boşalttıkları binanın okul yapılmasıdır. İçinde 250 öğrencinin eğitim

³⁹ BCA,490..01.677.289.1./151.

⁴⁰ BCA,490.01.678.289.1./156.

⁴¹ BCA,490.01.678.289.1./156. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin milli bir devlet olarak kurulmasından kısa bir süre sonra güçlü bir savunma sisteminin kurulmasının gerekliliğinin farkında olarak özellikle Hava Kuvvetlerinin önemli bir yer tuttuğunu düşünerek harekete geçmiştir. Bu amaç doğrultusunda oldukça erken dönemde harekete geçilmiş 16 Şubat 1925 'de Ankara 'da Türk Tayyare Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet, kısa süre içerisinde ülke genelinde en küçük yerleşim yerlerine kadar şubeler açarak halkın maddi manevi yardımını sağlamaya çalışmıştır. Kişisel bağışların yanında vergiler, pullar, Hilal-i Ahmer, Himaye-i Etfal ve dini kurumlarda bu konuda devlete destek olmuştur. *Gönüllerden Göklere*, Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara 2005, s. 3.

görmeye çalıştığı bu binanın durumundan öğretmenlerin de şikâyetçi olduğunu bu durumun Konya merkeze iletildiğini ancak herhangi bir sonucun alınmadığını belirtmiştir.⁴²

Uludağ ile kendisine gezisinde eşlik eden Konya Milletvekili Mustafa Halit Üner, halkın özellikle de köylülerin milletvekillerini kendi aralarında görmekten duydukları memnuniyeti dile getirmişler ve Ereğli’de kurulmakta olan fabrikanın ilçe ekonomisi için faydalı olacağı kanaatinde olduğunu söylemiştir.⁴³

3- Şevket Ödül’ün Teftiş Raporuna Göre Ereğli

1940-1942 yılları arasındaki dönemde CHP’nin Konya bölgesi müfettişliğini Kırklareli mebusu Şevket Ödül yapmıştır.⁴⁴ Ödül, Ereğli ilçesine yönelik raporunda verdiği bilgilerde CHP idare heyetinin kongrelerini parti nizamnamesine uygun olarak yaptığını, kendisinin de ilçe kongresinde bulunduğunu ifade etmiştir. Kongreye halkın ilgi gösterdiğini şikâyet ve dileklerini de serbestçe ifade ettiklerinden bahsetmiştir.⁴⁵ Ödül, parti idare heyetinin, hükümet amir ve memurlarının halkevi ile ilgilerinin iyi olduğunu, ilçe halkevinin dört şubesi bulunduğunu ve ihtiyacı karşılamak içinde yeterli olduğunu belirtmiştir. Ancak halkevinin kendisine ait bir binasının olmadığını ve parti binası bünyesinde yer aldığını ifade etmiştir.⁴⁶ Ödül ilçe parti idare heyetinin fırsat buldukça parti prensiplerini halka yaymaya çalıştığını fakat bu çalışmaların istenilen düzeyde olmadığını dile getirmiştir. Bu dönemde parti üye sayısının da 7200 olduğunu söylemiştir.⁴⁷

Parti müfettişi Ödül, bu dönemde Sümerbank bez fabrikasının geniş bir sinema salonu bulunduğundan ara sıra getirilen filmlerden fabrika çalışanları ve hükümet memurlarının faydalandığından ancak halkın buraya alınmadığından bununda halk arasında ikilik meydana getirdiğinden bahsederek fabrikadaki sinemadan halkın faydalanmasının memnuniyet oluşturacağını ifade etmiştir. Ayrıca bu dönemde Ereğli’de bir tane eczane olduğunu ve

⁴² BCA,490.01.678.289.1./178.

⁴³ BCA,490.01.678.289.1./153-169.

⁴⁴ 1885 (1301)’te Lüleburgaz’da doğdu. Babası Müderris Hasan Fehmi Efendi, annesi, Kadriye Hanım’dır. Hanife Nedret Hanımla evlendi. Ajlan, Rezan ve Cevdet Taylan’ın babasıdır. İlk ve orta öğrenimini Lüleburgaz’da tamamladı. Babasından Arapça ve Farsça öğrendi. Hukuk Mektebine girdi; ailevî nedenlerle öğrenimini tamamlayamadan ayrılıp çalışmaya başladı. Edirne Öğretmen Okulu "Hüsni Hat" (Güzel Yazı) öğretmenliğine atandı. Adapazarı Savcılığında, Edirne Merkez Savcı Yardımcılığında bulundu. Ateşkes Anlaşmasından sonra 1919’da Trakya Paşaeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti’nin kurucu üyeleri arasında yer aldı. 1921’de Adalet Bakanlığı Özel Kalem Müdürü oldu. Edirne İli Daimî Komisyon Üyesi iken TBMM’ni n II. Dönem ara seçimlerine katıldı. 31 Aralık 1924’te yapılan seçimde 89 oy alarak Kırklareli’nden milletvekili seçildi. 24 Ocak 1925’te Meclise katıldı, aynı gün mazbatasını onaylandı. 1950’ye kadar Kırklareli’nden kesintisiz yedi dönem milletvekili seçilen Şevket Ödül, 29.8.1973’te öldü ve Lüleburgaz Şehitliğine gömüldü. Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem II, Cilt III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s. 512.

⁴⁵ BCA,490.01.677.291.1./66.

⁴⁶ BCA,490.01.677.291.1./72.

⁴⁷ BCA,490.01.677.291.1./75,76,83,99.

ilaçların pahalılığından halkın şikâyetçi olduğunu dile getirmiştir. Müfettişin dile getirdiği bir başka konu da Ereğli'nin bir meyve memleketi olduğudur. Ereğli'de özellikle elma üretiminin oldukça önemli olduğunu daha iyi verim alınması için toprağa en elverişli elma çeşidinin tespit edilip bunun üretiminin teşvik edilmesini tavsiye etmiştir.⁴⁸

Ödül, bu dönemde CHP ilçe teşkilatına yönelik düşüncelerini de açıklamıştır. Parti üye sayısında artış meydana gelmiş ve üye sayısı 7481 olmuştur. İlçenin Hortu, Çiller, Zanapa ve Dedeköy olmak üzere dört nahiyesi vardır. Partinin ve halkevinin çalışmalarında önemli bir ilerlemenin olmadığından söz eden Ödül, ilçe merkezinde çok sayıda kahvehane olduğundan bahsetmiştir. İlçede sahtekârlık, dedikodunun da bir hayli fazla olduğundan söz etmiştir.⁴⁹ Ödül, parti idare heyeti başkanı Rasim Erel'in, özelliklerinden söz ederek yetenekli ve pek çok meziyeti olan birisi olmasına rağmen biraz fazla gururlu ve sert olduğunu dile getirmiştir. Erel'in kendisine karşı olanlara hiç toleransının olmadığını kendisine yönelik şikâyetlere tahammül edemediğini söylemiştir. Erel'in bu özelliklerinden dolayı her geçen gün nüfuzunu ve itibarını kaybettiğini belirtmiştir. Erel'in aynı zamanda belediye başkanı olması bu durumdan etkilenen ve kırılan vatandaşlardan dolayı da Ereğli'de memnuniyetsiz bir hava estiğini iddia etmiştir. Bütün bunlara rağmen belediye işlerini teftiş eden ve inceleyen mülkiye müfettişleri herhangi bir suiistimal ve ihmal bulamamışlardır. Ereğli'deki bu olumsuz havayı ortadan kaldırmak için gelecek kongrelerde Ereğli ile daha yakından meşgul olunmasını istemiştir. Bu durumu il idare heyetine de ilettiğini ifade etmiştir.⁵⁰ Ödül, parti idare heyetinin, gençler ve sporcularla ilgilendiğini ama istenilen düzeyde bir başarının yakalanamadığını belirtmiştir.⁵¹ Ayrıca Sümerbank Bez Fabrikası çalışanları arasında düzenlenen maçlara katılabilmek için Eti spor adında bir teşekkül meydana getirmeye çalışsalar da başarılı olamamışlardır.⁵² Ödül, Ereğli halkevi ile de hükümet memurları ve parti idare heyetinin alaka gösterdiğini, belediyeden yardım gördüğünü ifade etmiştir. Ayrıca Konya il bütçesinden de yardım edileceğinin haberini vermiştir. Parti idare heyeti gerekli olduğu kadar faaliyet gösterdiğini belirtmiştir. Halkevinin çevre üzerinde etkisini anlamanın mümkün olmadığını çünkü istenilen düzeyde bir faaliyet gösteremediğinden söz etmiştir.⁵³ Ereğli parti idare heyetinde bu dönemde mesleği çiftçilik olan başkan olarak yer almış üyeler ise belediye başkanı

⁴⁸ BCA,490.01.677.292.1./10,13,14.

⁴⁹ BCA,490.01.677.292.1./19,22,73.

⁵⁰ BCA,490.01.677.292.1./73.

⁵¹ Ereğli'de Sümerbank Bez Fabrikası çalışanları tarafından Sümer spor adında mavi- beyaz renkli bir spor kulübü oluşturulmuş ve 1937 yılında bu kulüp tescil edilmiştir. Konya'da ve Ereğli'de zaman zaman futbolu geliştirmek için kupa maçları da düzenlenmiştir. Nurgül Dursun, "Konya'da Spor", Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010, s. 54, 61.

⁵² BCA,490.01.677.292.1./108.

⁵³ BCA,490.01.678.293.1./19.

Rasim Erel, Sümerbank Bez Fabrikası Müdürü Fahri Örsan, çiftçi Necmeddin Gökbudak ve meslekleri tüccarlık olan Ömer Karaman, Fahri Önder ve Fethi Hıncal yer almıştır. Ödül, bu seneki kongrede önemli değişiklikler olduğunu ilçeden ayrılan fabrika müdürü Naci Kutlu ve zamanı olmadığı için üyelikten çekilen Ramiz Gökbudak'ın yerlerine yedeklerden Şevket Güven ve Necmeddin Gökbudak getirilmiştir. Daha önceki idare heyet başkanı Dr. Avni Arıkan'ın askere çağırılmasıyla Şevket Güven de idare heyet başkanlığına vekâlet etmiştir. Ayrıca daha önceki heyet üyelerinden Hamdi Güneysu ve Ziya Altan'ın yerlerine Fahri Örsan, Fahri Önder ve Fethi Hıncal alınmışlardır. İdare heyetine yeni dâhil olan şahıslar ilçede halk tarafından sevilen ve güvenilir kimselerdir. Ayrıca idare heyeti içinde parti nüfuzundan faydalanan ve nizamnameye aykırı davranışlar yoktur. Bütün bunlara rağmen halka parti prensiplerini yaymak ve anlatmak konusunda henüz istenilen düzeyde olmadığını ifade etmiştir.⁵⁴

Bu dönemde ilçeye bağlı Kazancı, Boyacı Ali, Hamidiye ve Mutahhar Semt Ocağı olmak üzere dört tane semt ocağı vardır. Sümerbank Bez Fabrikası çalışanlarından oluşan Kazancı Semt Ocağı'nda 2000 üye varken diğer üç semt ocağında ise 312 üye bulunmaktadır.⁵⁵ Bu dönemde bazı nahiye ve semt ocaklarının parti üye paralarından ilçe idare heyetine vermesi gereken parayı kendilerinin masraflarını fazla gösterip vermedikleri görülmüştür. Bunlardan biri de Kazancı'dır. Ereğli merkez ilçeye bağlı Kazancı, Sümerbank Bez Fabrikası memur, usta ve işçilerinin çoğunlukla kayıtlı olduğu bir semt ocağıdır. Kazancı, yalnız Ereğli'den değil birçok ilçeden daha zengin bir gelire sahip olmasına rağmen masraflarını fazla göstererek parti ilçe idare heyetine üye aidatlarından para vermek istememiştir. Kazancı'nın, ilçe idare heyetine ayrılması gereken para hakkında parti emir ve tebliğlerine uymadığı görülmüştür.⁵⁶

Belediye başkanı Rasim Erel'le ilgili şikâyetler hâlâ devam etmektedir. Ereğli'nin ileri gelenleri babadan hatta dededen intikal eden husumet ve kırgınlıklarını mukaddes bir miras gibi muhafaza etmeye devam etmektedirler.⁵⁷ Ödül, Rasim Erel'le ilgili şahsi düşüncelerini de sürekli dile getirmiş ve yetenekli bir isim olmasına rağmen kendisine karşı gelenlerle mücadele etmekten bir türlü uzaklaşıp sistemli ve verimli bir şekilde çalışmadığından söz etmiştir.⁵⁸

Ödül, yapılan çalışmalar ve parti ilçe idare heyetindeki değişikliklerin partiye üye sayısının artmasına vesile olduğunu ve üye sayısının 8170'e ulaştığını ifade etmiştir. Ayrıca,

⁵⁴ BCA,490.01.678.293.1./20.

⁵⁵ BCA,490.01.678.293.1./21.

⁵⁶ BCA,490.01.678.293.1./43

⁵⁷ BCA,490.01.678.293.1./184.

⁵⁸ BCA,490.01.678.293.1./185.

Ayrancı, Çakmak, Hortu, Zanapa, Ağızboğaz, Çiller, Dedeköy nahiyelerinden Hortu, Zanapa ve Çakmak nahiyelerini teftiş ettiğini belirtmiştir.⁵⁹ Parti müfettişi Ödül, teftiş raporlarında Ereğli'ye ait bir başka konuya da parti merkezinin dikkatini çekmiştir. CHP Genel sekreteri Ahmet Fikri Tüzer, Bayındırlık Bakanlığı'na 13 Ocak 1942'de bir yazı göndermiş, yazıya 14 Şubat'ta Bakan Ali Fuat Cebesoy tarafından cevap verilmiştir. Ereğli'deki bataklıkların kurutulmasına yönelik etüt çalışmalarının devam ettiğini, elde edilen sonuçlara göre projelerin hazırlanacağını ve bataklıkların kurutulmaya çalışılacağı belirtilmiştir.⁶⁰ Bu dönemde parti idare heyetinde yer alanların da sevilen kimselerden olduğundan söz etmiştir. Ayrıca heyet üyelerinin birbirlerine bağlı ve sadık olduklarını ama parti prensiplerinin halka yayılması hususunda yetersizliğini ifade etmiştir. Ödül, kendisinin teftiş yaptığı dönemde kongrenin olmadığını, parti toplantılarının da düzenli bir şekilde yapıldığını belirtmiştir. Parti dışındaki faaliyetlerde de hayır cemiyetlerine karşı ilgili ve yardım yapmaya çalıştıklarını dile getirmiştir.⁶¹

---

⁵⁹ BCA,490.01.678.293.1./84,87,142

⁶⁰ BCA,490.01.678.294.1./110.

⁶¹ BCA,490.01.678.294.1./111-112.

Sonuç

Aydın milletvekili Adnan Menderes, Konya milletvekilleri Osman Şevki Uludağ ve M. Halit Üner ile Konya Bölge müfettişi Kırklareli milletvekili Şevket Ödül'ün raporlarında 1935-1942 yılları arasında Ereğli'nin ilçe merkezi, nahiyeleri ve köyleri ile ilgili nüfusu, siyasi ve sosyo-kültürel hayatı, ekonomisi ile ilgili bilgiler verilmiş ve tespit edilen sorunlara da çözüm önerileri sunulmuştur. Müfettişlerin ve milletvekillerinin gezi raporlarının tarih aralığı değerlendirildiğinde Türkiye'de, önce devletçi ekonomi ve kalkınma programlarının uygulandığı daha sonrada II. Dünya Savaşı'na giden süreç ve savaş yıllarını kapsamıştır. Bu dönem CHP'nin tek parti süreciyle birlikte, iktidar olarak Türkiye'deki siyasi gelişmelerin yakından takip edildiği bir dönemdir. Çünkü bu süreçte inkılapların yerleşmesi CHP açısından ana ve en önemli meseledir. Raporlardan çıkarılan sonuçlara göre Ereğli'de parti yöneticileri ile hükümet yetkilileri sürekli bir anlaşmazlık içerisindeyler. Bu durum halka da yansımış ve ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Ayrıca önemli bir nüfusa sahip olan Ereğli'de partiye üye sayısı da oldukça azdır. Bu da ilçe parti yöneticilerinin hem kendi aralarında hem de hükümet temsilcileriyle yaşadıkları anlaşmazlığın bir yansımasıdır diyebiliriz. Bu durum öncelikli olarak Ereğli ve çevresinde kurumsal anlamda siyaset felsefesini tam olarak benimseyemediğinin göstergesidir. Raporlar da ilçede siyasi otoriteye zarar verecek bir durumun olmadığı belirtilmiş olmakla birlikte kişisel çekişmelerin ve çıkarların daha ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca raporlar da, ilçenin siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel hayatına etkileri üzerinde de durulmuştur. Raporlarda Ereğli'deki bataklıkların kurutulması, tarımın geliştirilmesi özellikle de toprağın verimli olmasından ve çoğunlukla meyvecilikle uğraşılmasından dolayı bu konu üzerinde daha titizlikle çalışılması tavsiye edilmiştir. Tayyare yardımı konusunda da istenilen düzeyde bir seviyeye ulaşılamamasının bu konuda eksik propagandanın yanında halkın yoksulluğunun da önemli bir yeri olduğunun kanaatindeyiz. Ereğli ve çevresinde inkılapların benimsenmesinde zorlukların yaşandığı özellikle kılık kıyafet konusunda gelenekselliğin etkisi sürmüştür ancak yönetime karşı herhangi bir sorun ortaya çıkmamıştır. Basın ve yayım konusunda da kurumsal bir yapı bu dönemde henüz oluşturulamamış olmasına rağmen küçük çapta da olsa ulusal ve yerel gazetelerin köylere kadar ulaştırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Ereğli ile ilgili raporlarda yetersizliğinden söz edilen bir başka konu da sağlık hizmeti veren kurumların azlığıdır. Raporlarda, Anadolu kültür ve medeniyetinin önemli eserlerinden biri olan Ereğli Kervansarayı'nın korunması da yer almış ayrıca ilçede eğitime yönelik giderilmesi gereken ihtiyaçlardan da söz edilmiştir. Çalışmamızda incelediğimiz konuların yakın dönem Ereğli şehir tarihi için bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz.

Kaynaklar

-BCA, 490.1.1.1.699-377-1-16.

-BCA,490.1.0.0 618.27.1.

-BCA,490.0.0.1.677.289.1.

-BCA,490.0.0.1.677.291.1.

-BCA,490.0.0.1.677.292.1.

-BCA,490.0.0.1.678.293.1.

-BCA,490.0.0.1.678.294.1.

ARABACI, C.-AYHAN,.B., DEMİRSOY, A.,AYDIN, H., *Konya Basın Tarihi* ,Palet Yayınları, Konya 2009.

AKANDERE, O., *Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyetine Konya*, Eğitim Kitabevi, Konya 2016.

APAK, K. vd., *Türkiye’de Devlet Sanayii ve Maadin İşletmeleri*, Selüloz Basımevi, İzmit 1952.

AVANAS, A., *Milli Mücadele’de Konya*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998.

BİLA, H., *CHP 1919-2009*, Doğan Kitap, İstanbul 2008.

ERDOĞAN, A., *Cumhuriyet Halk Partisi Tüzükleri Dünyü Bugünü 1923-2000*, V. Kitap, Ankara 2000.

Cumhuriyet Halk Partisi Nizamnamesi, Ankara 1339.

CHP Teftiş Yönetmeliği, Ankara 1948.

CHP IV Büyük Kurultayı Görüşmeler Tutulgası, Ulus Basımevi, Ankara 1935.

ÇOKER, F., *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem IV, C. II, TMBB Vakfı Yayınları, Ankara 1996.

ÇUFALI, M., *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem VIII, C. III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2012.

DURSUN, N., “*Konya’da Spor*” Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010.

Gönüllerden Göklere, Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara 2005.

GÜNEŞ, İ. , *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem V, C. II, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2000.

KOÇAK, C., “Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişliği”, *Tarık Zafer Tuna'ya Armağan*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 1992.

KOÇAK, C., *Umumi Müfettişlikler (1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

KOÇAK, C., “Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Parti Müfettişliği”, *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

“Konya”, *Yurt Ansiklopedisi*, C. VII, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981-1984.

KONYALI, İ. H. , *Abideleri ve Kitabeleri ile Ereğli Tarihi*, Fatih Matbaası, İstanbul 1970.

ÖZTÜRK, K., *Türk Parlamento Tarihi*, Dönem II, C. III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

SENAN F., *Tarihte ve Coğrafya 'da Konya Ereğlisi*, Ercan Matbaacılık, İstanbul 1961.

UYAR, H., *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayınları, İstanbul 2012.

EK. 1

• MLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ - 3 -

Programın kurumlarını yasak saydığı kurumlara meyil taşıyan yektur .

Seydişehir ilçesi :

Tüzüğün 6 ıncı maddesine uygun kurumlara Örgütümüzün bağlılığı eyidir .

Programın kurumlarını yasak saydığı kurumlara meyil taşıyanlara rastlamadım .
Partimize karşı hiç bir cereyana rastlamadım .
Her hangi bir şekilde irticai , besleyici bir devrimaleyhtarlığı yokise de heyecanlı bir devrim hareketi de görülmüyor .

Beşkar ilçesi :

Tüzüğün 6 ıncı maddesine uygun kurumlardan yalnız hava kurumu iyi çalışıyor . Örgütümüzün bağlılığı eyidir .

Programın kurumlarını yasak saydığı kurumlara gizli, aşıkâr meyil taşıyanlar yektur .

Partimize karşı tek , toplu belli veya gizli cereyanlara rastlamadım .

Her hangi bir şekilde irticai besleyici bir hareket ve devrimaleyhtarlığı yektur .

Ereğli ilçesi :

Tüzüğün 6 ıncı maddesine uygun kurumlara Örgütümüzün bağlılığı eyidir .

Programın kurumlarını yasak saydığı kurumlara belli -veya gizli meyil taşıyanlar yektur .

Partimize karşı cereyan yektur .

Oldukça geri fikirli bir kasabadır . Ş Peçe ve qarşafın kaldırılmasına Urayın karar vermek salihiyeti olup olmadığı şurada burada konuşuluyormuş ; fakat e kadar .

Cumra ilçesi :

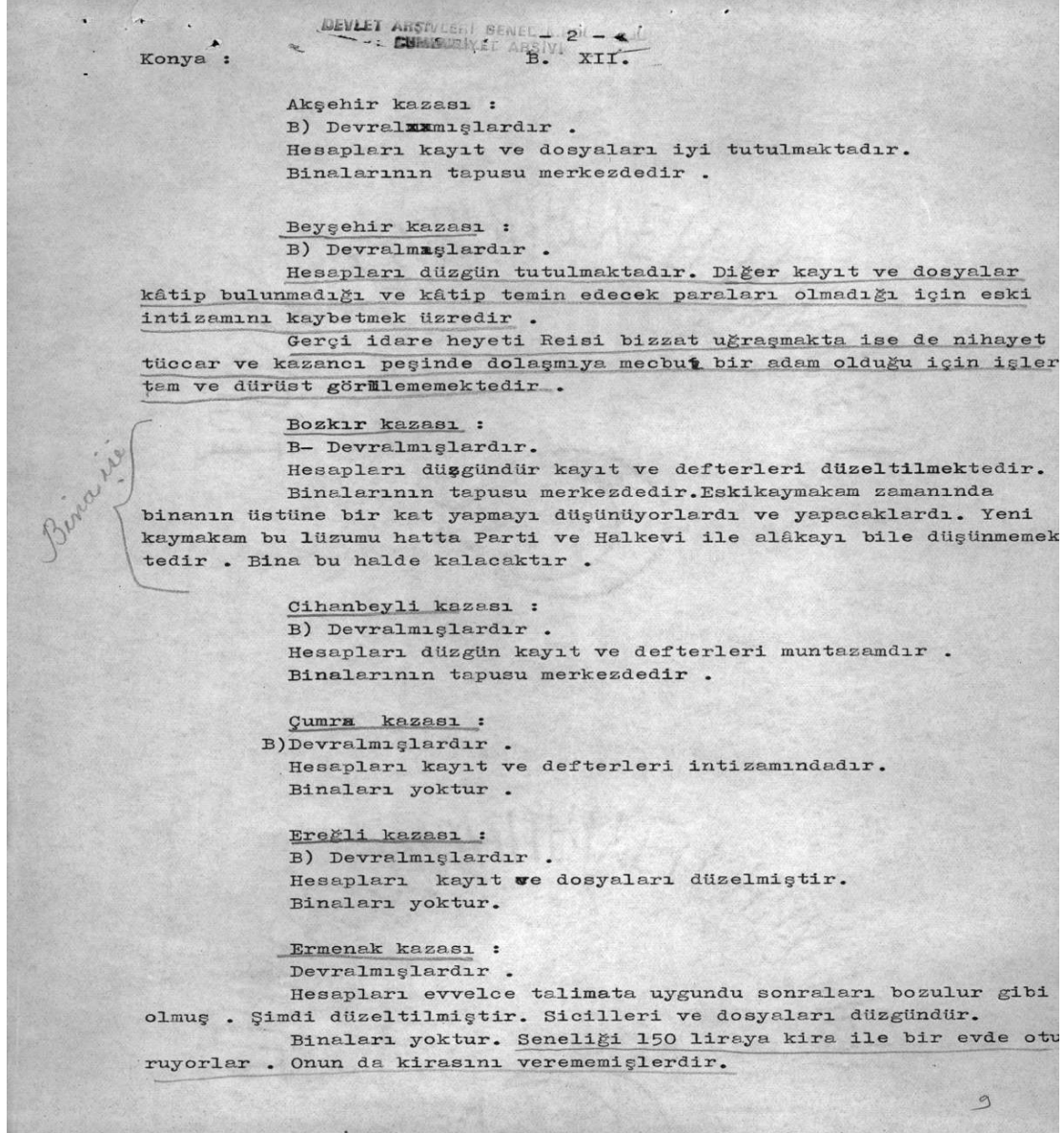
Tüzüğün 6 ıncı maddesine uygun kurumlara Örgütümüzün arasında bir aksaklık yoktur; fakat bu kurumlar çalışmıyor, çalıştırılmıyor .

Programın kurumlarını yasak saydığı kurumlara belli veya gizli olarak meyil taşıyanlar yektur .

18

BCA.490.01.612.126.126.6.18

EK. 2

BCA,490.1.0.0.1578.430.1

EK. 3

DEVLET ARSİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİNİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

25. 2. 1930

12
44866

BARLISI : 1 C.H.P. Vilâyet İdaracı Heyeti Reisliğine

K o n y a

Konya bölgesi parti Müfettişi Kırklareli mebusu Şevket Ödül'den alınan vilâyetinize ait teftiş raporunda zikredilüp usul ve nizama aykırı olduğu anlaşılan muameleler bağlı listede gösterilmiş ve bunların ne yolda düzeltilmesi lâzım geleceği madde madde zikredilmiştir. İcabının buna göre ifasını ve vilâyetiniz merkez ve kazalarının hesap işlerinde nizamname ve talimatname hükümlerinin tamamen tatbik edilmesi esbabının teminile neticeden malumat verilmesini rica eder, sevgiler sunarım.

de Re

723

11

Fişe İşlendi

BCA,490.1.0.0.1578.430.1